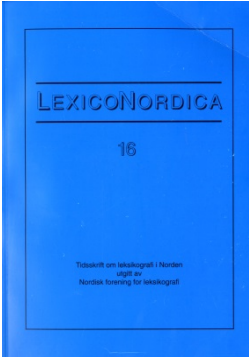

LexicoNordica

Titel:	En kommentar til Ken Farø og Henrik Gottliebs anmeldelse ” <i>Socioleksikografi – eller: ’Det sekundære og afledte er ordbøgerne’</i> ”. Ny dansk disputats” i LexicoNordica 14	
Forfatter:	Loránd-Levente Pálfi	
Kilde:	LexicoNordica 16, 2009, s. 385-398	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Loránd-Levente Pálfi

En kommentar til Ken Farø og Henrik Gottliebs anmeldelse ”Socioleksikografi – eller: ’Det sekundære og afledte er ordbøgerne’. Ny dansk disputats” i *LexicoNordica* 14

1. Indledende bemærkninger

Man kan mene, det er upassende over for leksikografer at redegøre for leksikografiens videnskabelige beskaffenhed, ligesom det kan forekomme anmassende over for forskere at udbrede sig om, hvad videnskab er for noget. Ikke desto mindre er det ofte nødvendigt, da der til stadighed – også inden for egne rækker – sættes spørgsmålstejn ved leksikografiens videnskabelige status, ligesom der også ofte sættes spørgsmålstejn ved fænomenet videnskab i det hele taget.

Dette bidrag, som er en kritik af Farø/Gottlieb (2007), skal derfor indledes med sådanne udredninger (kapitel 2 og 3), ikke mindst fordi Farø/Gottlieb (2007), selvom det ikke fremgår direkte nogetsteds i deres tekst, synes at være skeptiske over for opfattelsen af leksikografi som videnskab. Desuden er det nødvendigt at indkredse, hvad videnskab er for noget, førend man fastslår, at leksikografi er en videnskab. I modsat fald er der blot tale om et postulat.

Mit bidrag skal læses i tillæg til Bergenholtz et al. (2008), men læseren skal her ikke vente at genfinde det, som vedkommende finder hos samme. Dels ser jeg ingen grund til her at gentage, hvad Bergenholtz et al. (2008) skriver, dels finder jeg det mere hensigtsmæssigt bevidst ikke at forholde mig dertil, således at fokus kan bevares på det skrevne ord og flyttes fra eventuelle spekulationer om favorisering og lignende.

2. Hvad er videnskab?

ODS (XXVI:1374:28–32) definerer ordet videnskab som ”(lærdomsfag, der er genstand for) en forskning, der gaar metodisk, kritisk til værks og stiller krav om fyldestgørende bevisførelse for ell. begrundelse af de fremsatte paastande”. DDO (6:472) definerer det som ”metodisk forsk-

ning med henblik på at opnå ny viden el. erkendelse inden for en del af virkeligheden". Det danske ord har sit ophav i det nedertyske *wetenskap*, hvilket fører os til Tyskland, hvor ordet i sin moderne betydning (modsvarende det latinske *scientia*) tidligst kan spores i det 16./17. årh. (jf. DWB og Paul 2002). Indtil det 16. årh. brugtes på tysk *kunst* og *wissenheit* (på dansk *kunst*, *videnhed*, *forvidenhed* og *vidende* som substantiv) i betydningen 'kundskab' eller 'klogskab', som endnu findes i ord som *Allwissenheit* (da. *alvidenhed*), jf. hertil især Paul (2002) og Kalkar (1976). Begrebet er dog ældre endnu; dets ophav skal søges i oldtiden.

I det antikke Grækenland, så langt tilbage i skriftliggjort vesterlandsk idéhistorie, som vi overhovedet kan komme, finder vi begrebet *sophia*, som indbefatter såvel 'viden' som 'visdom' og 'videnskab', men allerede i Homers tid skelnede man mellem "kunnen" på den ene side og "viden" på den anden. Kunnen var noget, som håndværkeren var i besiddelse af, mens viden tilhørte statsmanden, dommeren, tænkere og digteren, jf. Kalverkämper (1996:119). Videnskab afgrænsedes fra den blotte mening, *doxa* (lat. *opinio*), som *epistème* (lat. *scientia*) på den ene side og *technē* (lat. *ars*, pl. *artes*) på den anden (jf. bl.a. EPW:IV:719). I middelalderen blev denne skelnen mindre skarp, i hvert fald opfattedes *artes liberales* (de syv frie kunster) som et videnskabssystem (jf. EPW:IV:720), hvor quadrivium (fra det 6. årh.) bestående af *arithmetica*, *musica*, *geometria* og *astronomia* udgjorde grundstenen til det, man senere har kaldt naturvidenskaberne, mens trivium (fra det 9. årh.) bestående af *grammatica*, *rhetorica* og *dialectica* udgjorde grundstenen til det, man senere har døbt menneskevidenskaberne (Kjørup 2003), dvs. *humaniora*, jf. Kalverkämper (1996:124). Hertil kom *artes mechanicae* (egenkunsterne)¹, dvs. de kunster, som var/er til for egen vindings skyld (krigskundskab, søfart, landbrug, handel m.m.), og *artes incertae*, dvs. de forbudte kunster (magi, svindleri og tyveri m.m.), som begge har fandtes i umindelige tider (ibid.).

Naturvidenskaberne i nyere forstand begynder at tage form i renæssancen (jf. EPW:II:977), men undergår som bekendt fundamentale ændringer i løbet af det 18.–20. århundrede. Samfundsvidenskaberne, dvs. fag som økonomi, politologi/statskundskab og sociologi opstår i det 18. århundrede (EPW:IV:720), mens *humanioras* historie først begynder omkring 1800 (Kjørup 2003:30). Om alle tre gælder dog, som det fremgår ovenfor, at de har en meget lang forhistorie.

¹ Ordet *egenkunst(er)* er mit eget *ad hoc*-oversættelseslån fra Kalverkämper (1996:124), som taler om *Eigenkünste*.

Videnskabens formål er at udfinde, hvordan virkeligheden er beskaffen, og det er over for den uafsikrede og hyppigt subjektive mening, videnskaben finder sin berettigelse i sin såkaldte begrundelsesfordring (det at ethvert udsagn skal underbygges, således at et givent argument kan stå sin prøve og finde tilslutning i enhver rationelt funderet dialog). Væsentligt for videnskaben er det, at den går ud over den almindelige hverdagsviden, som de fleste – læg såvel som lærd – er i besiddelse af, og producerer videnskabelig viden, dvs. tilstræbt almengyldig, objektiv og neutral viden; dvs. viden, som er tilstræbt uafhængig af subjektive, sociale, historiske faktorer og forestillinger, politisk orientering, religiøs overbevisning m.m., der kan behæfte den med tilfældighed, forudindtagethed osv. Videnskabelig viden er desuden kendetegnet ved, at den er underlagt strenge krav om mulighed for efterprøvning, endvidere er den institutionaliseret, og den skal principielt ”kunne gælde til alle tider og alle steder, fordi den søger en indsigt i virkeligheden, som den objektivt er, dvs. uafhængigt af mennesker og således også af videnskaben selv” (Langergaard et al. 2006:69), om end det i tidens løb gentagne gange er blevet fremført og til stadighed fremføres, at en sådan ambition er urealistisk. Videnskabelig viden er grundet på videnskabeligt arbejde, som er kendetegnet ved bl.a. metodisk fremgangsmåde og frem for alt et empirisk grundlag. Om end der findes divergerende anskuelsesmåder, er det i hvert fald i den vestlige verden det empiristiske videnskabsideal, der har vundet størst tilslutning og udbredelse. Ifølge dette er viden sandhed, når den er affødt af metodisk frembragt empiri og teoriudvikling (jf. bl.a. Langergaard et al. 2006:77).

Ifølge Becker Jensen (2005:19ff) er de vigtigste sandhedskriterier, videnskaben opererer med, følgende: (1) **korrespondens**, dvs. sandt er det, som er i overensstemmelse med virkeligheden, dvs. det, vi normalt omtaler som kendsgerninger, empiri m.m.; (2) **kohærens**, dvs. sandt er det (udsagn), som hænger sammen med og kan forenes med et mere omfattende system (af udsagn); og (3) **konsensus**, dvs. sandt er det, som vi kan blive enige om (jf. hertil også Kuhn 1962).

Ifølge Langergaard et al. (2006:15ff) har videnskaben tidligere baseret sig på, at den var en speciel og anderledes institution i samfundet. Det specielle og mystiske var en vigtig del af dens måde at fungere på: ”videnskaben skulle være afsondret, anderledes og mystisk” (ibid.). Men i kraft af dens succes og den almindelige udvikling i først og fremmest Vesten har videnskaben vundet stadig mere fodfæste i samfundet, den er blevet mere og mere kendt, udbredt, afmystificeret og ikke mindst specialiseret. Forskning i almindelighed er ikke længere noget, der begrænser sig til universiteternes virke og myndighedsområde (foruden

alskens andre højere læreanstalter såsom Danmarks Biblioteksskole, Ingeniørhøjskolen i Århus m.fl.). Der bedrives i dag næsten lige så megen forskning i fx erhvervslivet (jf. om *Triple Helix* i Langergaard et al. 2006:44). Den franske tænker Jean-François Lyotard har i denne forbindelse talt om merkantiliserings af viden(skaben), det som senere er kommet til at hedde ”fra tanke til faktura” (jf. Hauge 2006:92). I det hele taget er universitetet (i hvert fald i Vesten) i nyere og nyeste tid ikke længere nogen formidler af klassisk kultur, dvs. efter 1960’ernes demokratisering af kulturen, 70’ernes og 80’ernes kulturelle demokrati, den stadig mere fremherskende offentlighedskontekst og i det hele taget massekulturens stadig større magt og den dermed sideløbende popularisering af viden, som har fundet sit indtil videre måske højeste udtryk i begrebet ”edutainment” (jf. Pálfi 2007). Universitetet som kulturens arnested, tankernes tempel og dannelsens højborg findes ikke længere. Videnskaberne undergår en stadig tiltagende pluralisering, specialisering og demokratisering. Samfundets økonomiske udvikling er afhængig af viden og videnskabelse, og det er forskningen, der genererer den nye viden, som er nødvendig for at skabe innovation, som på sin side skal skabe økonomisk vækst og sluttelig velfærd. Lidt forenklet kan man sige, at videnskaben (i Vesten) har ændret sig fra at være noget ædelt og højfornemt, der i evighedens perspektiv har skullet søge at udgrunde ”was die Welt im Innersten zusammenhält”, som Goethe har formuleret det i *Faust* (1. del, 1808), til noget, der skal bidrage til innovation, økonomisk vækst og velfærd. Ikke alene bliver erhvervslivet stadig mere forskningsorienteret og gør dermed sin indflydelse gældende på de højere læreanstalter (som når fx it-virksomhederne har stillet krav til datalogernes uddannelse og den farmaceutiske industri til uddannelsen af nye farmaceuter (jf. Langergaard et al. 2006:46)), men også universiteterne bliver mere erhvervsrettede, når de fx udbyder kurser til erhvervslivet. Hertil kommer, at den moderne agora ikke er en plads som i det antikke Grækenland, men en medieåren vidensstrøm af nærmest ufattelig kompleksitet og størrelse,² som unægtelig påvirker de

² I 2003 havde School of Information Management and Systems på University of California, Berkeley, på baggrund af en undersøgelse udsendt rapporten *How Much Information? 2003* (Lyman/Varian 2003). Ifølge undersøgelsen produceres der årligt alene på de fire fastformsmedier tryk, film samt magnetisk og optisk lagring (dvs. telefon, radio, fjernsyn og internet er ikke medregnet) fem exabytes information på verdensplan. Verdens største bibliotek er USA’s nationalbibliotek Library of Congress med en bogsamling på 19 millioner titler anno 2003 (dvs. ca. 10 terabytes). Fem exabytes svarer til ca. 500.000 gange Library of Congress’ 19 millioner titler omfattende samling. Af undersøgelsen fremgår det også, at mængden af information alene i tidsrummet 1999 til 2002 øgedes med 30 procent om året.

vidensskabende processer i samfundet. Videnskab i moderne tid beskrives bedst som en række samfundsmæssige vidensnetværk, som konstant producerer, forhandler og koordinerer (ny) viden. En klassisk-traditionel opfattelse af videnskab er ikke blot utidssvarende og alene af den grund problematisk, men den savner ganske enkelt korrespondens i forhold til den virkelighed, vi befinder os i.

3. Leksikografiens faglige hhv. videnskabelige status

På baggrund af kapitel 2 foroven kan det således fremføres, at (1) leksikografi i henhold til en moderne videnskabsforståelse sagtens kan regnes for en videnskab, at (2) skeptikerne hhv. de, der ikke vil tildele leksikografien status af videnskab, bevidst eller ubevidst henholder sig til en klassisk-traditionel videnskabsopfattelse, at (3) kritikken i Farø/Gottlieb (2007) samlet set er grundlæggende problematisk, fordi den i sin helhed beror på en klassisk-traditionel videnskabsopfattelse, og i øvrigt en sådan, der ikke har frigjort sig fra naturvidenskabelige idealer, hvorfor den ikke alene fremstår inadækvat i forhold til en moderne videnskabsforståelse i det hele taget, men samtidig også i forhold til (moderne) humaniora.

Til diskussion står til gengæld, hvorvidt leksikografi kan kaldes et fag forstået som en universitetsuddannelse, eftersom leksikografi, så vidt det er mig bekendt, ikke kan læses som et helt fuldtidsstudium med bachelordel og overbygningsdel på et universitet nogetsteds i verden.³ Leksikografiens tilhørsforhold under de fem hovedfagområder (det samfundsvidenskabelige, det humanistiske, det naturvidenskabelige, det sundhedsvidenskabelige og det tekniske) er ligeledes uklart. Mange vil måske henregne leksikografien til humaniora (vel pga. det ældgamle bånd til filologien), jeg vil imidlertid henregne den til dels samfundsvidenskab, dels BDI-videnskab (dvs. biblioteks-, dokumentations- og

³ Der har i nyere tid været adskillige forsøg på at søsætte leksikografien som et universitetsfag, jf. fx Tarp (2003); ikke alle af disse har båret frugt. Man kan dog på mange universiteter i dag tage kurser om leksikografi, og enkelte steder kan man få en mastergrad; på Lille III, Frankrig, har man nu i mere end 15 år kunnet få en kandidatgrad i leksikografi. Mange steder kan man også skrive en ph.d.-afhandling eller en doktordisputats med et leksikografisk emne (Tarp 2006 er den første danske doktordisputats med et leksikografisk emne). Desuden er der fx Lexicography MasterClass i England. Hertil kommer workshops og summer schools, som jævnligt afholdes i mange lande, og der findes endda videnskabelige, virtuelle museer for leksikografi (Cergy-Pontoise Universitetet og Jean Pruvost).

informationsvidenskab),⁴ om end BDI-videnskab i forvejen bliver henregnet til samfundsvidenskab (det er bl.a. derfor, at den femårige uddannelse på Danmarks Biblioteksskole giver titlen cand.scient.bibl. og ikke cand.mag.bibl.). Men inddelingen er ikke så ligetil: For det første kan eller bør nogle discipliner inden for leksikografi rettelig henregnes til humaniora (fx leksikografihistorie – undertiden også kaldet leksikografisk historiografi eller historiografisk leksikografi – som af Wiegand (1988; 1989 et passim) regnes for en af metaleksikografiens fire ”søjler” ved siden af (1) brugerforskning, (2) ordbogskritik og (3) systematisk ordbogsforskning)⁵; for det andet findes der leksikografiske discipliner, som befinder sig i grænselandet mellem humaniora, samfundsvidenskab og teknik (fx computerleksikografi).

Uanset om man accepterer ovenstående kapitel 2’s konklusion, som findes i begyndelsen af nærværende kapitel, er det en påviselig kendsgerning, at leksikografi af mange akademikere verden over bliver opfattet som en videnskab hhv. som et videnskabeligt fagområde. Det kommer bl.a. til udtryk ved, at leksikografien har:

- 1) sine egne videnskabelige periodika (fx *Dictionaries* (1979ff), *Studi di lessicografia italiana* (1979ff), *Lexicographica* (1985ff), *International Journal of Lexicography* (1988ff), *Lexikos* (1991ff), *Nordiske studier i leksikografi* (1992ff), *LexicoNordica* (1994ff), *Revista de Lexicografia* (1994ff) m.fl.) og sin egen faglitteratur i det hele taget (fx skriftrækken *Lexicographica Series Maior*, som blev søsat i 1980’erne og i dag tæller omkring 140 monografier, samleværker og konferencerapporter);
- 2) sine egne foreninger (fx Dictionary Society of North America (grundlagt 1975), Lexicographical Society of India (grundlagt 1975), European Association for Lexicography (grundlagt 1983), Leksikografer i Danmark (grundlagt 1988), Australasian Association for Lexicography (grundlagt 1990), Nordisk Forening for Leksikografi (grundlagt 1991), Lexicographical Society of China (grundlagt 1992), African Association for Lexicography (grundlagt 1995), Asian Association for Lexicography (grundlagt 1997) m.fl.);

⁴ Dette standpunkt forfægtes også af bl.a. Henning Bergenholtz fra Center for Leksikografi, Handelshøjskolen, Aarhus Universitet.

⁵ Bergenholtz/Tarp (1994:28) opererer imidlertid kun med tre ”søjler” – (1) brugerforskning, (2) ordbogskritik og (3) systematisk ordbogsforskning – og henregner leksikografihistorien til den systematiske ordbogsforskning.

- 3) sine egne forskningscentre og/eller -institutter (som ifølge Hartmann/James (2006:43) findes i eller på bl.a. Exeter (England), Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg (Tyskland), Australian National University og Macquarie University (begge i Australien), Nanjing University (Kina), Yonsei University (Sydkorea), University of Montreal (Canada), desuden fx i Skandinavien på bl.a. Handelshøjskolen/Aarhus Universitet (Danmark), Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (Norge), Göteborgs Universitet (Sverige), Háskóli Íslands (Island) og mange andre steder);
- 4) sine egne nationale og/eller internationale konferencer, kongresser og symposier afholdt regelmæssigt af de nævnte foreninger eller af universiteter, akademier, forskningscentre m.m. (for Danmarks vedkommende har senest (dvs. den 19.–21. maj 2008) Center for Lexikografi på Handelshøjskolen/Aarhus Universitet, afholdt det internationale symposium ”Lexicography at a Crossroad”);
- 5) sine egne teorier (fx aktiv-passiv-teorien, funktionsteorien, kommunikationsteorien);⁶
- 6) sine egne professorer (for Danmarks vedkommende Henning Bergenholtz og Sven Tarp) samt sine egne fagfolk i det hele taget (herunder ikke mindst folk med lille og/eller stor doktorgrad i leksikografi).

4. Farø og Gottliebs kritik af Tarps doktordisputats

Dokumenttypologisk betragtet er Farø/Gottlieb (2007) en videnskabelig anmeldelse. Dataanalysemetoden er empirisk baseret: Forfatterne argumenterer på grundlag af nærlæsning af dokumentet og kan således siges at gøre brug af den hermeneutiske tilgang, hvor man gennem analysearbejde kritisk og systematisk afvejer og fortolker de selekterede data (dvs. dekonstruktion og parcellisering) for bedre at kunne rekonstruere helheden og nå frem til en samlet vurdering.

Det primære spørgsmål i Farø/Gottlieb (2007) rettet mod doktorafhandlingen lyder således: Fremlægges der en teori? Om end spørgsmålet også bruges som titel på det ene af kapitlerne, er det mere eller

⁶ Om aktiv-passiv-teorien se fx Kromann/Riiber/Rosbach (1984; 1991), om funktionsteorien se fx Bergenholtz/Tarp (2002; 2003 et passim) og Tarp (2006 et passim), om kommunikationsteorien se Yong/Peng (2007; 2008).

mindre det, hele teksten og ikke bare det pågældende kapitel handler om – eller det er i hvert fald det, der er omdrejningspunktet. Problemformuleringen, som ikke fremføres direkte nogetsteds, er derfor også identisk med dette spørgsmål og går ud på, at der sættes spørgsmålstegn ved doktorafhandlingens videnskabelighed.

Ifølge Farø/Gottlieb (2007) kan Tarps teori om dels leksikografi i almindelighed, dels lærerleksikografi i særdeleshed, ikke kaldes for teori. Tarp fremsætter snarere ”en holdning” (der menes vel en række holdninger?) eller ”en lære”, jf. Farø/Gottlieb (2007:194), men altså ikke en teori. Der fremføres følgende tre hovedargumenter, som i overensstemmelse med Alstrup (2007:16–21) kan opfattes som årsagsforklaringer (en forklaringsform, der tjener til at identificere samvariation mellem to eller flere fænomener):

- 1) En teori ”skal udtømmende og modsigelsesfrit kunne forklare sammenhænge og de eventuelle lovmæssigheder i de fundne data, og den skal som en konsistent virkelighedsbeskrivelse kunne forklare og evt. forudse nye data; den skal altså kunne anvendes uden for den praksis der i første omgang affødte den” (Farø/Gottlieb 2007:194).
- 2) En teori ”skal kunne efterprøves af andre og derfor a) anvende veldefinerede begreber og operationelle metoder samt b) kunne helt eller delvis falsificeres eller verificeres i praksis – det sidste kan ifølge Popper principielt ikke lade sig gøre” (ibid.).
- 3) Tarps afhandling eller ”teori” mangler empirisk fundering (ibid. s. 195).

Ad 1: Ifølge Farø/Gottlieb (2007) er årsag A_1 (in casu: (1) udtømmende og modsigelsesfri forklaring af sammenhænge og lovmæssigheder; (2) en konsistent virkelighedsbeskrivelse, der er i stand til at forudse nye data; samt (3) anvendelighed uden for den praksis, der i første omgang har været afføddende instans) en nødvendig forudsætning for virkning B (in casu: leksikografisk teori). A_1 skal forekomme (jf. evt. Alstrup 2007: 17), såfremt B er på tale, uden at A_1 nødvendigvis fremkalder B. Virkning B er altså på tale og hævdes af Farø/Gottlieb (2007) at være ikke-eksisterende med den begrundelse, at årsag A_1 ikke er forhåndenværende.

Ad 2: Ifølge Farø/Gottlieb (2007) er årsag A_2 (in casu: (1) muligheden for, at andre kan efterprøve teorien; (2) anvendelse af veldefinerede begreber og operationelle metoder; samt (3) mulighed for helt

eller delvis at kunne falsificere eller verificere teorien) ligeledes en nødvendig forudsætning for virkning B (in casu: leksikografisk teori). Såfremt B er på tale, hvilket er tilfældet, skal A_2 altså også forekomme, hvilket ifølge Farø/Gottlieb (2007) ikke er tilfældet.

Ad 3: Ifølge Farø/Gottlieb (2007) er årsag A_3 (in casu: brug af empiri) også en nødvendig forudsætning for virkning B (in casu: leksikografisk teori). Farø/Gottlieb (2007) mener således igen, at virkning B er på tale, uden at årsag A_3 forekommer.

5. Kritik af Farø/Gottliebs kritik af Tarps doktordisputats

Mht. $A_1 \leftrightarrow B$: Hvorvidt Tarp forklarer sammenhænge og eventuelle lov-mæssigheder udtømmende og modsigelsesfrit, må vel for en stor dels vedkommende siges at være en diskussionssag. Hvornår er noget forklaret udtømmende? Hvad angår det at forudse noget nyt, som vel er identisk med, hvorvidt teorien er åben for noget nyt, kan der henvises til Tarp (2008), som indfører det nye begreb *ordbøger med operationelle funktioner* og dermed må siges at være åben for nye data. Den indirekte påstand om, at Tarps teori ikke kan anvendes uden for den praksis, der i første omgang affødte den, er netop kun en påstand – hjemmel og belæg mangler (om videnskabelig argumentation se fx Becker Jensen 2005). I skrivende stund kender jeg til i hvert fald én forsker (eller rettere: forsker in spe), der anvender Tarps funktionsteori uden for metaleksikografiens virkefelt, nemlig Johnny Lindholm, som er ved at skrive en specialeafhandling om tekstkritik og udgivelse af norrøne tekster. Lindholm er tilknyttet Det Arnamagnæanske Institut på Københavns Universitet, hans specialeafhandling vil bl.a. handle om brugertilpasning af tekststudgaver. Ud over dette konkrete eksempel kan man naturligvis pege på appliceringen af funktionsteoretiske overvejelser på konkrete ordbogsprodukter udarbejdet af eller i samarbejde med forskere fra Center for Leksikografi i Århus (fx de trykte ordbøger *DanskOrdbogen* (1999), *Dansk-Engelsk Erhvervsordbog* (1999), *Dansk-Fransk Erhvervsordbog* (1999), *Dansk-Spansk Erhvervsordbog* (1999), *Spansk-Dansk Erhvervsordbog* (2003), *Engelsk-Dansk Erhvervsordbog* (2006), samt online-ordbøgerne *Den Danske Netordbog* (2002ff), *Dansk-Engelsk CISG-Ordbog* (2002ff), *Musikordbogen* (2006ff), *Ordbogen over Faste Vendinger* (2007ff) m.fl.). Endvidere forekommer funktionsteorien i høj grad anvendelig i forbindelse med fx udformning af bibliotekers materialebestand, dvs. materialevalget. På grundlag af funktionsteorien kunne man argumentere for, at folkebiblioteker ikke skal (være

forpligtede til at) indkøbe forskningslitteratur, da deres funktion primært er at imødekomme den læge bruger, hvorimod forskningsbiblioteker netop skal (være forpligtede til at) indkøbe forskningslitteratur og ikke bruge deres pekuniære resurser på fx skønlitteratur, da deres brugere netop er forskere (ræsonnementet kan naturligvis udbygges og fremføres langt mere detaljeret, men det er ikke hensigten her).

Mht. $A_2 \leftrightarrow B$: Den indirekte påstand om, at Tarps teori ikke kan efterprøves af andre, er ligeledes problematisk; der er igen kun tale om en påstand, og eftersom hjemmel og belæg mangler, kan påstanden ikke siges at være underbygget (om videnskabelig argumentation se fx Becker Jensen 2005). At Tarp ikke gør brug af operationalisering, kan kun til dels siges at være rigtigt, for så vidt der med operationalisering skal forstås den proces, der indebærer, at man efter at have præsenteret ærindet i mere almene vendinger definerer sine forskellige begreber, således at det fremgår, hvad det er for egenskaber, man mener, det er relevant at undersøge for at finde svar på de respektive spørgsmål, og hvordan disse egenskaber skal undersøges (jf. Alstrup 2007:11): De to centrale begreber *viden* og *kommunikation* defineres ikke nogetsteds i Tarp (2006), hvilket ganske rigtigt er en stor mangel, men set bort fra disse defineres stort set ethvert begreb, der nævnes. Hertil kommer, at Tarp faktisk redegør for, hvad det er for egenskaber (ved fx ordbøger og ordbogsbrugere), han mener, det er relevant at undersøge for at finde svar på sine spørgsmål. Endvidere er det selvmodsigende, når forfatterne på den ene side skriver, at de savner ”veldefinerede begreber og operationelle metoder” (Farø/Gottlieb 2007:194) i afhandlingen og samtidig kort derefter mener, at Tarp ”med stor grundighed definerer sit univers” (ibid. s. 195).

Afsnittet om falsificering og verificering (Farø/Gottlieb 2007:194f) er så kort og flygtigt, at det er vanskeligt rigtigt at argumentere imod. En diskussion forudsætter et minimum af udsagn fra part A's side, således at part B kan argumentere for eller imod og bekræfte eller gendrive det, som til at begynde med (nemlig fra part A's side) er blevet fremført. Det forekommer uforståeligt, at Farø og Gottlieb mener, de kan nøjes med *en passant* at berøre noget sådant som videnskabsteori uden ordentligt at redegøre for, hvori problemet består, ligesom det forekommer uforståeligt, at de, som det tilsyneladende er tilfældet, mener, deres argumentation desangående er tilstrækkelig. Set bort fra den uunderbyggede begrundelse, at Tarps teori skulle være foreskrivende af natur (jf. Farø/Gottlieb 2007:194), savnes en ordentlig udredning.

Mht. $A_3 \leftrightarrow B$: At Tarps afhandling eller teori mangler empirisk fundering, er ligeledes en problematisk om end underbygget påstand.

Det er tydeligt ud fra Farø/Gottliebs tekst, at det, de tilsyneladende tænker på, når de taler om empirisk fundering, er spørgeskemaundersøgelser. Men er empirisk fundering det samme som spørgeskemaundersøgelser? Nej. Empiri er først og fremmest erfaring, der er undergået metode og systematik. Tarps empiri er litteraturen; der ræsonneres på grundlag af en gennemgang af 495 dokumenter, jf. Tarp (2006:11), herunder monografier, konferencerapporter, samleværker, tidsskriftsartikler, anmeldelser (alt sammen metaleksikografi) samt leksikografiske opslagsværker (leksikografi). Forfatterne har måske selv erkendt dette; det er i hvert fald påfaldende og delvis selvmodsigende, at de først mener, der ikke er blevet gjort brug af empiri (jf. Farø/Gottlieb 2007:194f) og kort derefter alligevel trækker lidt i land og skriver: ”Systematisk empiri er der til gengæld kun lidt af” (Farø/Gottlieb 2007:196) – dvs. de mener alligevel, der er noget?

6. Sammenfatning

Overordnet set er Farø/Gottliebs kritik i sin helhed grundlæggende problematisk, fordi den beror på en klassisk-traditionel videnskabsopfattelse, hvorfor den ikke alene fremstår inadækvat i forhold til moderne humaniora, men også i forhold til en moderne videnskabsforståelse i det hele taget. Ses der bort fra dette, må det imidlertid indrømmes, at hovedkritikken (fremlægges der en (eller flere) teori(er) eller ej?) unægtelig er interessant og ikke mindst vigtig. Men i det store og hele er den for flygtig, tydeligvis for hastigt nedfældet og argumentationen for svag og for en stor dels vedkommende u gennemarbejdet og derfor ikke overbevisende. Også den øvrige kritik, dvs. den, der ikke handler om, hvorvidt der i afhandlingen fremlægges en (eller flere) teori(er), er undertiden ganske uovervejende, om end den sine steder er overbevisende hhv. berettiget (fx kritikken af Tarps sproglige habitus, jf. Farø/Gottlieb 2007:198). Uovervejende er det fx, når forfatterne kritiserer Tarp for ikke at have gjort sig overvejelser om disputatsens brugergruppe (Farø/Gottlieb 2007:197): En doktordisputats er naturligvis primært skrevet for forskere (i reglen forskere inden for det fagområde, den pågældende disputats henhører under, in casu leksikografi), ikke for børn, ikke for lægfolk osv., men forskere. Det ligger vel i sagens natur og burde næppe overraske nogen, burde næppe forklares for nogen.

7. Anvendt litteratur

7.1. Ordbøger/leksika

DDO = *Den Danske Ordbog 1–6*. Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Hovedredaktører: Ebba Hjorth, Kjeld Kristensen og Ole Norling-Christensen. København: Gyldendal 2003–2005.

DWB = *Deutsches Wörterbuch [von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm] I–XVI*. Leipzig: Hirzel 1854–1960 [16 Bde. in 32 Bdn.] + Bd. 33: Quellenverzeichnis 1971. Nachdruck: Stuttgart: Deutscher Taschenbuch Verlag 1984.

EPW = *Enzyklopädie Philosophie und Wissenschaftstheorie I–IV*. Hrsg. von Jürgen Mittelstraß in Verbindung mit Martin Carrier und Gereon Wolters. Mannheim: Bibliographisches Institut 1980–1996.

Hartmann, R.R.K./James, Gregory 2006: *Dictionary of Lexicography*. London/New York: Routledge.

Kalkar, Otto 1976: *Ordbog til det ældre danske Sprog (1300–1700) I–VI*. Fotografisk optryk med ændringer. København: Akademisk Forlag.

ODS = *Ordbog over det danske Sprog I–XXVIII*. Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Grundlagt af Verner Dahlerup. Ledende redaktører: H. Juul-Jensen & Jørgen Glahder. København: Gyldendal 1918/1919–1956.

Paul, Hermann 2002: *Deutsches Wörterbuch. Bedeutungsgeschichte und Aufbau unseres Wortschatzes*. 10., überarbeitete und erweiterte Auflage von Helmut Henne, Heidrun Kämper und Georg Objartel. Tübingen: Max Niemeyer.

7.2. Anden litteratur

Alstrup, Erik 2007: *Kan det være anderledes...? Metoder til at beskrive og analysere data*. København: Danmarks Biblioteksskole.

Becker Jensen, Leif 2005: *Fra patos til logos – videnskabsretorik for begyndere*. 2. oplag. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Bergenholtz, Carsten/Henning Bergenholtz/Sven Tarp 2008: Leksikografi i videnskabsteoretisk perspektiv: sand, falsk eller irrelevant. I: *LexicoNordica* 15, 155–168.

- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2002: Die moderne lexikographische Funktionslehre. Diskussionsbeitrag zu neuen und alten Paradigmen, die Wörterbücher als Gebrauchsgegenstände verstehen. I: *Lexicographica* 18, 253–263.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 2003: Two opposing theories: On H.E. Wiegand's recent discovery of lexicographic functions. I: *Hermes* 31, 171–196.
- Farø, Ken/Henrik Gottlieb 2007: Socioleksikografi – eller: ”Det sekundære og afledte er ordbøgerne”. Ny dansk disputats. I: *LexicoNordica* 14, 189–199.
- Hauge, Hans 2006: Humaniora. I: *Elfenbenstårnet. Universiteter mellem forskning og formidling*. Red. af Rikke Schmidt Kjærgaard. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 85–107.
- HSK 5.1 = Franz Josef Hausmann/Oscar Reichmann/Herbert Ernst Wiegand/Ladislav Zgusta (Hrsgg.): *Wörterbücher : Ein Internationales Handbuch zur Lexikographie — Dictionaries : An International Encyclopedia of Lexicography — Dictionnaires : Encyclopédie internationale de lexicographie*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, I–III, 1989–1991.
- Kalverkämper, Hartwig 1996: Im Zentrum der Interessen: Fachkommunikation als Leitgröße. I: *Hermes* 16, 117–176.
- Kjørup, Søren 2003: *Menneskevidenskaberne. Problemer og traditioner i humanioras videnskabsteori*. 5. oplag [1. udg. 1996]. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Kromann, Hans-Peder/Theis Riiber/Poul Rosbach 1984: Überlegungen zu Grundfragen der zweisprachigen Lexikographie. I: Herbert Ernst Wiegand (Hrsg.): *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie*. Hildesheim/New York: Olms, V, 159–238.
- Kromann, Hans-Peder/Theis Riiber/Poul Rosbach 1991: Principles of Bilingual Lexicography. I: *HSK 5.1*, III, 2711–2728.
- Kuhn, Thomas S. 1962: *The structure of scientific revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Langergaard, Luise Li/Søren Barlebo Rasmussen/Asger Sørensen 2006: *Viden, videnskab og virkelighed*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Lyman, Peter/Hal R. Varian 2003: *How Much Information? 2003*. University of California, Berkeley, School of Information Management and Systems.
- Pálfi, Loránd-Levente 2007: Medh laaw scal man landh bygghæ: En kort historisk indføring i ordbøger med bevingede ord samt en kritik af Pia Jarvads udgave (2006) af T. Vogel-Jørgensens klassiker. I: *Budstikken : Nyt om dansk-nordisk sprog og sprogrøgt* 1/2007, 7–14.

- Tarp, Sven 2003: Ny europæisk masteruddannelse i leksikografi. I: *Nordiske studier i leksikografi* 6, 357–365.
- Tarp, Sven 2006: *Leksikografien i grænselandet mellem viden og ikke-viden. Generel leksikografisk teori med særligt henblik på lørnerleksikografi. Bind I–II*. Århus: Center for Leksikografi.
- Tarp, Sven 2008: The Third Leg of Two-legged Lexicography. I: *Hermes* 40, 117–131.
- Wiegand, Herbert Ernst 1988: Was eigentlich ist Fachlexikographie? Mit Hinweisen zum Verhältnis von sprachlichem und enzyklopädischem Wissen. I: H.H. Munske et al. (Hrsgg.): *Deutscher Wortschatz. Lexikologische Studien. Ludwig Erich Schmitt zum 80. Geburtstag von seinen Marburger Schülern*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 729–790.
- Wiegand, Herbert Ernst 1989: Der gegenwärtige Status der Lexikographie und ihr Verhältnis zu anderen Disziplinen. I: *HSK 5.1*, I, 246–280.
- Yong, Heming/Jing Peng 2007: *Bilingual Lexicography from a Communicative Perspective*. Amsterdam: John Benjamins.
- Yong, Heming/Jing Peng 2008: *Chinese Lexicography – A History from 1046 BC to AD 1911*. Oxford: Oxford University Press.

Loránd-Levente Pálfi
Forskningsassistent
Center for Leksikografi
Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
Fuglesangs Allé 4
DK-8210 Aarhus V
llp@asb.dk